

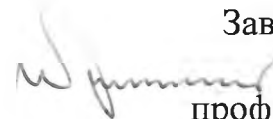
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

Кафедра галузевого права та правоохоронної діяльності

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

проф. Гриценко В.Г.

«30» серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НФП 2.1.1.1. КРИМІНОЛОГІЯ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність/напрямок 262 Правоохоронна діяльність
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____
(шифр і назва спеціалізації)

освітня програма Правоохоронна діяльність
(назва)

Факультет історії та права
(назва факультету)

Форма навчання денна, заочна
(денна, заочна)

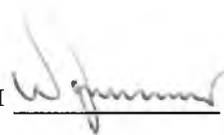
2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Кримінологія» для студентів спеціальності 262 Правоохоронна діяльність.

Розробник: **Гриценко В.Г.**, професор, завідувач кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності, доктор юридичних наук, професор.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені
Володимира Винниченка

Протокол від “30” серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри (проф. Гриценко В.Г.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність/напрямок, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5 / 5	Галузь знань – <u>26 Цивільна безпека</u>	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)	Спеціальність/напрямок: <u>262 Правоохоронна діяльність</u>	Рік підготовки	
		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 150 / 150		Семестр	
		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 2	Рівень вищої освіти: <u>другий (магістерський)</u>	Лекції	
		18 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	2 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		116 год.	142 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	год.
		Консультації	
		год.	год.
Вид контролю:			
екзамен	екзамен		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Кримінологія» є формування науково обґрунтованих уявлень про сучасний стан злочинності в Україні та у світі в цілому, про тенденції і фактори, що її обумовлюють, про особистість злочинця, а також про систему заходів боротьби зі злочинністю і окремими її видами; прищеплення навичок самостійного комплексного аналізу кримінальної ситуації, організації і безпосередньої реалізації заходів профілактики злочинів на локальному рівні (село, селище міського типу, місто без районного поділу, сільський район, район у складі міста).

Основними *завданнями* вивчення дисципліни «Кримінологія» є:

– забезпечення ознайомлення з новітніми науковими та практичними досягненнями у сфері боротьби зі злочинністю і окремими її видами;

– вироблення навичок та вмінь комплексного аналізу локальної кримінальної ситуації, прогнозуванням та програмуванням боротьби з окремими видами злочинів, у тому числі й із організованою злочинністю.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі фахові компетентності:

– уміння застосовувати набуті знання, вміння й навички на практиці, здатність брати участь у розробленні та кваліфіковано застосовувати нормативно-правові акти в різних сферах правоохоронної діяльності, реалізовувати норми матеріального й процесуального права в професійній діяльності;

– здатність виявляти та аналізувати причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, вживати заходи для їх усунення;

– спроможність організовувати і керувати діяльністю підрозділів, створених для виконання завдань у сфері правоохоронної діяльності;

– здатність давати кваліфіковані юридичні висновки й консультації з попередження та профілактики злочинності;

– здатність кваліфіковано здійснювати наукові дослідження та визначати фактори, які обумовлюють існування злочинності в суспільстві, причинно-наслідкові комплекси, які породжують окремі види, групи злочинів та конкретні злочини;

– здатність ефективно здійснювати правове виховання;

– здатність аналізувати, оптимізувати й застосовувати сучасні інформаційні технології під час вирішення професійних (наукових) завдань, в тому числі і в боротьбі зі злочинністю;

– спроможність взаємодіяти з представниками інших органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадськістю з питань правоохоронної діяльності.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен продемонструвати наступні результати навчання:

– володіти навичками публічних виступів, дискусій, проведення занять;

– знати та розуміти процеси координації діяльності суб'єктів забезпечення публічної безпеки і порядку, а також взаємодії з представниками інших органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадськістю з питань правоохоронної діяльності;

– організовувати та керувати діяльністю підрозділів, які здійснюють правоохоронну діяльність;

– аналізувати умови і причини вчинення правопорушень, визначати шляхи їх усунення;

– вміти забезпечувати законність та правопорядок, захист прав та інтересів особистості, суспільства, держави з використанням оптимізованих методів й засобів забезпечення публічної безпеки і порядку в межах виконання своїх посадових обов'язків;

- використовувати знання та вміння для надання кваліфікованих юридичних висновків й консультацій з приводу профілактики та попередження злочинності в цілому і окремих її видів;
- здійснювати наукові дослідження з кримінологічної проблематики;
- аналізувати, оптимізувати й застосовувати сучасні інформаційні технології під час рішення професійних (наукових) завдань.

3. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальні положення кримінології.

Тема 1. Поняття, предмет, методи та система кримінології. Історія розвитку науки та сучасний стан

Поняття кримінології як соціально-правової науки, її предмет: злочинність, причини та умови, що її обумовлюють, особа злочинця, засоби запобігання злочинності. Завдання та функції кримінології. Теоретичне та практичне значення науки кримінології.

Методологія кримінології. Загальнонаукові методи пізнання (логічний, висування гіпотез, експерименту, експертних оцінок та ін.). Приватно-наукові методи пізнання (соціологічні, математичні, статистичні, педагогічні, психологічні та ін.).

Місце кримінології в системі наук. Зв'язок кримінології з філософією, соціологією, економікою, демографією, психологією, педагогікою, статистикою, наукою управління. Кримінологія та правові науки: взаємозв'язок кримінології з кримінальним, кримінально-процесуальним, кримінально-виконавчим, адміністративним правом. Зв'язок кримінології з іншими правовими науками та дисциплінами, які вивчаються в навчальних закладах юридичного профілю.

Система кримінології як науки і навчальної дисципліни. Загальна та особлива частини кримінології.

Зародження кримінологічної думки. Примітивні та теологічні погляди на злочинність, злочинця і причини, які обумовлюють порушення певних норм поведінки (Ф. Аквінський, Мартін Лютер).

Виникнення кримінології як науки. Кримінологічні погляди соціалістів-утопістів XVI-XVII століть (Т. Мор, Кампанелла, Ж. Мольєр), філософів-просвітителів XVII-XVIII століть (Ч. Беккарія, Жан -Жак Руссо, Ш. Монтеск'є, Вольтер). Класичний напрям (школа) кримінології. Інтелект і свідомість людини-основа, фундамент, на якому ґрунтується пояснення її індивідуальної та суспільної поведінки (Ч. Беккарія, Ієремія Бентам, А. Фейєрбах, М. Таганцев, О. Кістяківський, Н. Сергєєвський). Антропологічний напрям (школа) кримінології. Злочинність є не що інше, як природний біологічний феномен, а конкретний злочинець – це злочинний генотип (Ч. Ломброзо, Р. Гарофалло, М. Неклюдов, А. Лихачев, П. Тарнавська, В. Чиж). Соціологічний напрям (школа) кримінології. Залежність злочинності й соціального середовища. Злочинцем не народжуються, ним стають під впливом негативного середовища (Ж. Кетле, Г. Тард, А. Геррі).

Стан та розвиток кримінології в 20-30-ті роки ХХ ст. Перші кримінологічні кабінети з вивчення злочинності і злочинця (М. М. Гернет, А. А. Жижиленко, М. Н. Ісаєв, С. В. Познишев, М. М. Полянський, Є. П. Френкель, Н. П. Паше-Озерський, М. А. Чельцов-Бебутов та ін.).

Розвиток кримінології в 60-ті роки та її сучасне становище. 1963 р. – створення Всесоюзного інституту з проблем вивчення причин і розробці заходів попередження злочинності. Визначення поняття та загальних проблем злочинності (А.А. Герцензон, А.І. Долгова, І.І. Карпець, Н.Ф. Кузнецова).

Особа злочинця (А.І. Алексеев, Ю.М. Антонян, А.Ф. Зелінський). Віктимологічні проблеми злочинності (П.С. Дагель, Д.В. Рівман, Л.В. Франк).

Концепція попередження злочинності та окремих її видів (І.А. Аванесов, А.П. Закалюк, В.К. Звірбуль, А.Е. Жалінський).

Сучасний етап кримінології в Україні (В.В. Голіна, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, А.Н. Костенко, І.П. Лановенко, І.К. Туркевич та ін.).

Тема 2. Злочинність як соціальне явище.

Поняття злочинності. Основні ознаки злочинності: соціально-правове явище, історична обумовленість, мінливість, суспільна небезпечність, відносна масовість і регулярність, стійкість, самодетермінація.

Злочинність як статистична сукупність.

Кількісні та якісні характеристики злочинності. Стан, рівень злочинності (загальний і спеціальний коефіцієнти, коефіцієнт злочинної активності), структура, питома вага окремих видів злочинності. Динаміка злочинності й фактори, що на неї впливають. Географія злочинності, обставини, які її обумовлюють. Злочинність і злочин, їх взаємозв'язок.

Поняття латентної злочинності, її види та методи оцінки.

Стан і тенденції злочинності на сучасному етапі розвитку суспільства.

Професіоналізм, організованість, особлива зухвалість і жорстокість, застосування зброї і технічних засобів, ріст злочинності у сфері економіки, проти особистого майна громадян, злиття вітчизняної та закордонної злочинності. Соціальні наслідки злочинності.

Тема 3. Детермінація злочинності. Причини та умови окремого злочину.

Поняття причин та умов злочинності в кримінології. Філософське обґрунтування причинно-наслідкового зв'язку, закони його розвитку. Поняття кримінологічної детермінації. Протиріччя (суперечності) соціального, економічного, політичного, морального, управлінського характеру розвитку суспільства як джерела злочинності.

Класифікація причин та умов злочинності. Причини та умови, що властиві всій злочинності, її видам, окремому злочину. Об'єктивні й суб'єктивні, зовнішні та внутрішні, головні й другорядні, корінні та некорінні причини.

Тенденції і перспективи злочинності на сучасному етапі розвитку української державності.

Тема 4. Кримінологічне вчення про особу злочинця. Девіантна поведінка особи.

Поняття особи злочинця, обсяг, межі та способи її вивчення в кримінології. Соціологічна та правова характеристика особи злочинця. Особа злочинця та суміжні поняття.

Основні ознаки кримінологічної характеристики особи злочинця: соціально-демографічні, кримінально-правові, соціальні ролі й статуси, морально-психологічні властивості й особливості, ціннісні орієнтації. Сукупність ознак, що утворюють структуру особи злочинця.

Взаємодія соціального і біологічного в особі злочинця. Біологічні зачатки в особі і соціальне середовище як передумова розвитку її соціальних якостей. Типологія і класифікація злочинців. Кримінологічна характеристика основних типів злочинців. Критерії класифікації злочинців та її значення для кримінологічної профілактики.

Поняття «девіантної поведінки». Девіантна поведінка як психологічна та соціальна проблема.

Тема 5. Кримінологічне вчення про жертву злочину. Проблеми віктимології та суїцидальної поведінки.

Поняття віктимології. Поняття віктимності та віктимізації. Жертва злочину, її «вина», відшкодування збитків. Зв'язок «злочинець -жертва» як відношення, ситуація, становище.

Поняття особи потерпілого та її кримінологічне значення. Жертва і потерпілий від злочину, класифікація потерпілих від злочину.

Поняття суїцидальної поведінки. Проблеми суїциду в Україні та інших державах. Механізм суїцидальної поведінки. Проблема суїциду в практичній діяльності кримінально-виконавчої служби. Суїцидальна поведінка осіб, що потрапили в поле зору працівників органів та установ виконання покарань.

Тема 6. Загальні проблеми попередження злочинності. Фонові явища.

Поняття запобігання злочинності, профілактики, припинення, їх взаємовідношення. Принципи запобігання: законність, демократизм, гуманізм, справедливість та науковість.

Рівні запобігання злочинності поділяють на загальносоціальний і спеціально-кримінологічний. Класифікація заходів запобігання за: соціальним рівнем діяльності; обсягом (масовістю) охоплення; територіальним масштабом; етапом впливу на об'єкт профілактики; спрямованістю, видом (змістом) впливу; суб'єктом розробки і застосування. Класифікація заходів профілактики злочинності за такими підставами: соціальним рівнем попереджувальної діяльності; обсягом (масовістю охоплення); територією поширення; етапом впливу на об'єкт профілактики; спрямованістю, видом (змістом) впливу; суб'єктом розробки і застосування.

Суб'єкти профілактики злочинності (злочинів), до яких належать органи, установи, організації, підприємства, посадові особи й окремі громадяни, на яких покладено завдання та функції з виявлення, усунення, послаблення, нейтралізації причин та умов, що сприяють існуванню і поширенню злочинності в цілому, її

окремих видів і конкретних злочинів, забезпечення ресоціалізації осіб, схильних до вчинення злочинів (рецидиву).

Поняття пияцтва, алкоголізму, наркоманії, наркотизму, токсикоманії, проституції, ігроманії, СНІДу. Соціальні і медичні аспекти названих «фонових явищ». Кримінально-правове оцінювання «фонових явищ».

Причини і умови виникнення та існування «фонових явищ» на сучасному етапі розвитку суспільства. Основні напрями запобігання фоновим явищам. Нормативні акти, які регламентують цю діяльність. Участь громадськості в профілактичній роботі щодо запобігання «фоновим» явищам.

Тема 7. Прогнозування та планування заходів боротьби зі злочинністю

Прогнозування як одна із функцій кримінології. Поняття кримінологічного прогнозування та кримінологічного прогнозу. Цілі, завдання та практичне знання кримінологічного прогнозування. Види кримінологічного прогнозування (довгострокове, середньострокове, поточне, цільове).

Методи кримінологічного прогнозування (екстраполяції, моделювання, експертних оцінок).

Поняття кримінологічного планування заходів боротьби із злочинністю.

Цілі, завдання, види та методи кримінологічного планування. Структура кримінологічного плану. Комплексне планування боротьби зі злочинністю.

Розділ 2. Кримінологічна характеристика окремих видів злочинності.

Тема 8. Кримінологічна характеристика злочинів насильницької спрямованості

Поняття насильницьких злочинів. Насильницько-корисливі злочини. Стан, рівень, структура та динаміка насильницьких злочинів і окремих їхніх видів. Особливості насильницьких злочинів, учинених у співучасті. Характеристика осіб, які вчинили насильницькі злочини. Класифікація цієї категорії злочинів.

Причини та умови здійснення насильницьких злочинів. Зв'язок цих злочинів із сімейно-побутовими суперечками. Особливості криміногенних ситуацій, що сприяють вчиненню насильницьких злочинів. Недоліки в діяльності правоохоронних органів у запобіганні насильницької злочинності.

Основні напрями попередження насильницької злочинності. Роль органів внутрішніх справ та органів і установ виконання покарань у запобіганні насильницьких злочинів. Зміст та особливості профілактичної роботи у сфері сімейно-побутових взаємин, а також дозвілля громадян.

Тема 9. Кримінологічна характеристика злочинів ненасильницької спрямованості

Кримінологічна характеристика злочинів проти власності. Злочини проти власності корисливого та корисливо-насильницького характеру. Стан, рівень, структура, характер і динаміка крадіжок, грабежів, шахрайства, розбоїв, вимагань (рекет). Особливості характеристики цих злочинів у сучасних умовах (час, місце, предмет, спосіб, мотиви, групова злочинна поведінка). Характеристика осіб, які вчинюють злочини проти власності громадян, державної та колективної власності.

Причини та умови вчинення злочинів проти власності. Роль матеріального фактора у вчиненні цих злочинів. Особливості особи і поведінка потерпілих від цих злочинів. Недоліки в діяльності правоохоронних органів із попередження цього виду злочинів.

Тема 10. Кримінологічна характеристика та запобігання рецидивним злочинам

Кримінологічне поняття рецидиву злочинів і рецидивної злочинності. Види рецидиву (загальний і спеціальний, одноразовий і багаторазовий, кримінологічний, пенітенціарний та ін.). Основні показники рецидивної злочинності. Стан, рівень, структура, характер, динаміка. Особливості рецидиву окремих видів злочинів. Кримінологічна характеристика особи рецидивістів.

Соціально-демографічні ознаки і морально-психологічні властивості.

Класифікація рецидивістів. Спосіб життя і злочинна поведінка злісних рецидивістів.

Причини та умови рецидивної злочинності. Специфічні обставини, що обумовлюють рецидивну злочинність. Недоліки правоохоронної діяльності та рецидивна злочинність.

Основні напрями попередження рецидивної злочинності, роль органів внутрішніх справ та інших суб'єктів профілактики у боротьбі з рецидивною злочинністю. Заходи загальної профілактики рецидивної злочинності. Індивідуальна профілактика з особами, які раніше вчинювали злочини. Запобіжна роль адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Роль органів внутрішніх справ у запобіганні рецидивної злочинності.

Тема 11. Кримінологічна характеристика та попередження організованої злочинності

Поняття організованої злочинності. Співвідношення категорій «організована злочинність», «злочинна організація», «організована злочинна група». Структура організованої злочинності. Види організованої злочинності.

Кримінологічна характеристика організованої злочинності (стан, рівень, структура, динаміка, характер). Поняття корупції. Особливості кримінологічної характеристики особи співучасників злочину.

Причини та умови організованої злочинності.

Основні напрями попередження організованої злочинності. Нормативно-правова основа попередження організованої злочинності та корупції.

Тема 12. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності неповнолітніх

Поняття злочинності неповнолітніх, їхня кримінологічна характеристика (стан, рівень, структура, динаміка, характер, географія). Особливості злочинів, вчинених цією категорією осіб. Групова злочинність неповнолітніх. Неформальні молодіжні угруповання з антисуспільною спрямованістю. Кримінологічна характеристика особи неповнолітніх злочинців. Особливості мотивації злочинів неповнолітніх. Класифікація неповнолітніх злочинців. Злочинність неповнолітніх осіб із психічними аномаліями.

Причини та умови злочинності неповнолітніх. Несприятливі фактори сімейного, навчального та виробничого виховання. Криміногенні фактори побутового оточення та сфери дозвілля. Недоліки діяльності правоохоронних органів у запобіганні злочинності неповнолітніх.

Основні напрями попередження злочинності неповнолітніх. Система державних органів, громадських формувань, трудових колективів, що беруть участь у профілактиці злочинності серед неповнолітніх. Роль правоохоронних органів у попередженні злочинності неповнолітніх. Місце та роль кримінальної юстиції у справах неповнолітніх щодо забезпечення безпеки дітей: міжнародний досвід.

Тема 13. Кримінологічна характеристика та запобігання жіночої злочинності.

Поняття жіночої злочинності. Ознаки, що характеризують жіночу злочинність. Особливості жіночої злочинності. Кримінологічна характеристика жіночої злочинності (стан, рівень, структура, динаміка, характер).

Причини та умови жіночої злочинності. Біологічні особливості жінок. Основні напрями запобігання жіночій злочинності. Кримінологічна профілактика жіночої злочинності. Відвернення і припинення злочинів, що вчиняються жінками.

Тема 14. Кримінологічна характеристика та запобігання наркозлочинам.

Поняття злочинів, пов'язаних із наркоманією, їхня кримінологічна характеристика (стан, рівень, структура, динаміка, характер, географія). Особливості наркозлочинів. Типологія наркозлочинців. Причини та умови злочинів, пов'язаних із наркоманією. Класифікація чинників наркоманії і пов'язаною з нею злочинністю.

Загально-соціальне, спеціально-кримінологічне запобігання наркозлочинності. Заходи щодо запобігання наркоманії як соціально негативному явищу.

Роль правоохоронних органів у попередженні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів.

Тема 15. Кримінологічна характеристика та попередження професійної злочинності

Поняття професійної злочинності. Види професійної злочинності. Ознаки, що характеризують професійну злочинність.

Кримінологічна характеристика професійної злочинності (стан, рівень, структура, динаміка, характер). Особливості кримінологічної характеристики професійного злочинця.

Причини та умови професійної злочинності.

Основні напрями попередження професійної злочинності. Нормативно-правова основа попередження професійної злочинності.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	ла б.	інд .	с. р.		л	с	ла б.	ін д.	с. р.
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
Розділ 1. Загальні положення кримінології												
Тема 1. Поняття, предмет, методи та система кримінології. Історія розвитку науки та сучасний стан	9	1	1	–	–	7	8	–	–	–	–	8
Тема 2. Злочинність як соціальне явище	10	1	1	–	–	8	11	1	2	–	–	8
Тема 3. Детермінація злочинності. Причини та умови окремого злочину.	9	1	1	–	–	7	10	1	–	–	–	9
Тема 4. Кримінологічне вчення про особу злочинця. Девіантна поведінка особи	9	1	1	–	–	7	10	1	–	–	–	9
Тема 5. Кримінологічне вчення про жертву злочину. Проблеми віктимології та суїцидальної поведінки.	11	2	1	–	–	8	10	1	–	–	–	9
Тема 6. Загальні проблеми попередження злочинності. Фонові явища.	11	2	1	–	–	8	10	–	–	–	–	10
Тема 7. Прогнозування та планування	9	–	2	–	–	7	9	–	–	–	–	9

заходів боротьби зі злочинністю												
Разом за Розділом 1	68	8	8	–	–	52	68	4	2	–	–	62
Розділ 2. Кримінологічна характеристика окремих видів злочинності												
Тема 8. Кримінологічна характеристика злочинів насильницької спрямованості	10	2	–	–	–	8	11	1	–	–	–	10
Тема 9. Кримінологічна характеристика злочинів ненасильницької спрямованості	9	1	–	–	–	8	11	1	–	–	–	10
Тема 10. Кримінологічна характеристика та запобігання рецидивним злочинам	11	1	2	–	–	8	10	–	–	–	–	10
Тема 11. Кримінологічна характеристика та попередження організованої злочинності	12	2	2	–	–	8	10	–	–	–	–	10
Тема 12. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності неповнолітніх	10	1	1	–	–	8	10	–	–	–	–	10
Тема 13. Кримінологічна характеристика та запобігання жіночої злочинності	10	1	1	–	–	8	10	–	–	–	–	10
Тема 14. Кримінологічна характеристика та запобігання наркозлочинам	10	1	1	–	–	8	10	–	–	–	–	10

Тема 15. Кримінологічна характеристика та попередження професійної злочинності	10	1	1	–	–	8	10	–	–	–	–	10
Разом за Розділом 2	82	10	8	–	–	64	82	2	–	–	–	80
<i>Усього годин</i>	150	18	16	–	–	116	150	6	2	–	–	142
ІНДЗ												
<i>ІНДЗ</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
<i>Усього годин</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

5. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Поняття, предмет, методи та система кримінології. Історія розвитку науки та сучасний стан	1	–
2	Злочинність як соціальне явище	1	2
3	Детермінація злочинності. Причини та умови окремого злочину	1	–
4	Кримінологічне вчення про особу злочинця. Девіантна поведінка особи	1	–
5	Кримінологічне вчення про жертву злочину. Проблеми віктимології та суїцидальної поведінки	1	–
6	Загальні проблеми попередження злочинності.	1	–
7	Прогнозування та планування заходів боротьби зі злочинністю	2	–
8	Кримінологічна характеристика злочинів насильницької спрямованості	–	–
9	Кримінологічна характеристика злочинів ненасильницької спрямованості	–	–
10	Проблемні питання застосування заходів забезпечення кримінального провадження	2	–
11	Кримінологічна характеристика та попередження організованої злочинності	2	–
12	Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності неповнолітніх	1	–
13	Кримінологічна характеристика та запобігання жіночої злочинності	1	–
14	Кримінологічна характеристика та запобігання наркозлочинам	1	–

15	Кримінологічна характеристика та попередження професійної злочинності	1	–
	Разом	16	2

6. Теми лабораторних занять

Не передбачено

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Поняття, предмет, методи та система кримінології. Історія розвитку науки та сучасний стан	7	8
2	Злочинність як соціальне явище	8	8
3	Детермінація злочинності. Причини та умови окремого злочину	7	9
4	Кримінологічне вчення про особу злочинця. Девіантна поведінка особи	7	9
5	Кримінологічне вчення про жертву злочину. Проблеми віктимології та суїцидальної поведінки	8	9
6	Загальні проблеми попередження злочинності.	8	10
7	Прогнозування та планування заходів боротьби зі злочинністю	7	9
8	Кримінологічна характеристика злочинів насильницької спрямованості	8	10
9	Кримінологічна характеристика злочинів ненасильницької спрямованості	8	10
10	Проблемні питання застосування заходів забезпечення кримінального провадження	8	10
11	Кримінологічна характеристика та попередження організованої злочинності	8	10
12	Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності неповнолітніх	8	10
13	Кримінологічна характеристика та запобігання жіночої злочинності	8	10
14	Кримінологічна характеристика та запобігання наркозлочинам	8	10
15	Кримінологічна характеристика та попередження професійної злочинності	8	10
	Разом	116	142

8. Індивідуальні завдання

Не передбачено

9.Методи навчання

Основні форми навчального процесу при вивченні дисципліни «Кримінологія»:

навчальні заняття, самостійна робота студентів, робота в науковій бібліотеці ЦДПУ імені В. Винниченка та мережі Інтернет, контрольні заходи.

Види навчальної роботи студентів:

- лекція;
- семінарське заняття;
- консультація;
- екзамен.

У процесі вивчення дисципліни застосовуються наступні методи навчання:

За типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, дослідницький, аналітичний, індуктивний, дедуктивний;

За основними етапами процесу: формування знань, формування умінь і навичок, застосування знань, узагальнення, закріплення, перевірка.

За системним підходом: стимулювання та мотивація, контроль та самоконтроль.

За джерелами знань: словесні (лекція, бесіда, розповідь, пояснення) і наочні (демонстрація, ілюстрація).

За рівнем самостійної розумової діяльності: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

10. Методи контролю

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації освітнього процесу за кредитно-трансферною накопичувальною системою здійснюється шляхом поточного та підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ЄКТС та національною шкалою оцінювання.

10.1. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Поточний контроль - це оцінювання навчальних досягнень студента (рівень теоретичних знань та практичні навички з тем, включених до змістового модуля) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях (під час відпрацювання пропущених занять чи за бажанням підвищити попереднє оцінювання) та активності студента на занятті.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на семінарських заняттях, експрес-контролю, підготовки доповідей і рефератів, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне

опрацювання студентом тощо.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- аналіз джерельної та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під час обговорення питань.

Критеріями оцінки є:

усні відповіді:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мови;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури;
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння,

висновки;

виконання письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за виступ з питань певної теми розділу на **семінарському занятті - 3 бали:**

• **3 б.** ставиться, коли студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить посилання на нормативно-правові акти, літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

• **2 б.** ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей при посиланні на нормативно-правові акти.

• **1 б.** ставиться студенту, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок.

До 5-ти балів студент може отримати за виконані завдання **самостійної роботи** з тем розділу, з урахуванням якості, повноти виконання завдання (Розділ 1 = 5 балів + Розділ 2 = 5 балів (всього 10 балів)).

До 2-х балів ставиться студенту, який робить вдалі доповнення протягом семінарських занять з певної теми модуля, виправляє неточності, однак при цьому індивідуально не виступає з окремих питань;

1 бал ставиться студенту, який підготував значний за обсягом та змістом конспект до семінарських занять з певної теми;

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль **0 балів**.

За рішенням кафедри студентам, які брали участь у науково-дослідній роботі - роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій, були учасниками олімпіад, конкурсів тощо можуть нараховуватися додаткові бали: **до 5 балів**.

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав **поточних оцінок**, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

10.2. ПІДСУМКОВИЙ (СЕМЕСТРОВИЙ) КОНТРОЛЬ

З дисципліни «Кримінологія» передбачена така форма семестрового контролю, як екзамен, який проводиться у кінці семестру.

Першим етапом семестрового контролю є визначення підсумкової семестрової оцінки як суми підсумкових оцінок, отриманих за результатами засвоєння всіх розділів.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного, підсумкового контролю (максимум 60 балів), яка сумується до кількості балів, які отримав студент на екзамені (максимум 40 балів).

Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни (набрали не менше 60 % від 100 балів), сумарний результат семестрового контролю в балах та оцінка за національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та за шкалою ECTS заноситься у Відомість обліку успішності, Індивідуальний навчальний план студента, Залікову книжку. Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем.

У випадку отримання менше 60 балів (FX в ECTS) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академзаборгованості.

11.Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота	Екзамен	Сума
--	----------------	-------------

Розділ 1			Розділ 2				
Теми 1-7	Сам. робота	Підсумкова 1	Теми 8-15	Сам. робота	Підсумкова 2		Підсумкова семестрова
25	5	30	25	5	30	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Рекомендована література

1. Абдул С. В. Віктимологічні аспекти корисливо-насильницьких злочинів відносно мігрантів в Україні : монографія. Одеса, 2009. 141 с.
2. Андрушко А. В. Геронтологічна злочинність: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання : монографія за ред. В.М. Поповича. Ужгород : Ліра, 2011. 246 с.
3. Байов О. О. Злочинність у сфері незаконного обігу наркотиків: динаміка, структура, тенденції. Луганський ДУВС, Вісник № 1(58). Луганськ, 2012. С. 118–125.
4. Бедриківський В. В. Проблеми визначення поняття «попередження злочинності». Науковий вісник КНУВС. К., 2010. Вип. 1(68). С. 131–136.
5. Безуглий О. А. Засади запобігання незаконному заволодінню автотранспортом, що вчиняють за участю неповнолітніх. Науковий вісник НАВС. К., 2012. Вип. 3(82). С. 99–106.

6. Беліх О. Г. Характеристика особи, яка вчиняє злочини у сфері банківського кредитування. Науковий вісник НАВС. К., 2012. Вип. 1(80). С. 147–152.
7. Блажівський Є. М. Моніторинг протидії злочинності в Україні : монографія; МВС України; ХНУВС. Харків, 2013. 370 с.
8. Богатирьов І. Г. Кримінологічні засади запобігання злочинності у великому місті на регіональному рівні: монографія. Бровари, 2010. 159 с.
9. Богатирьов І. Г. Протидія економічній злочинності в Україні оперативно - розшуковими заходами. Дніпропетровський ДУВС. Науковий вісник. Вип. 1(52). Дніпропетровськ, 2011. С. 11–16.
10. Бутузов В. М. Протидія комп'ютерній злочинності в Україні (системно-структурний аналіз) : монографія. К.: КИТ, 2010. 405 с.
11. Васенко В. К. Боротьба з легалізацією (відмиванням) незаконно отриманих грошей. Право і безпека. № 2(44). Х., 2012. С. 89–93.
12. Вербенський М. Т. Кримінологічна характеристика транснаціональної злочинності в сфері торгівлі людьми. Луганський ДУВС. Вісник. Вип. 1/2010. Луганськ, 2010. С. 16–22.
13. Водько М. П. Кримінально-правова регламентація протидії організованій злочинності : монографія; МВС України. Одеса ДУВС. Одеса : Юрид. літ., 2010. 191 с.
14. Волощук А. М. Організаційно-правові засади та практика запобігання незаконному обігу наркотиків : навч. посіб. / А. М. Волощук, О. О. Юхно; МВС України; Одеський ун-т внутр. справ. Одеса : Інтерпрінт, 2011. 271 с.
15. Волянюк О. Д. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам, щовчиняються неповнолітніми. Держава та регіони. Сер. Право. Вип. 3. 2012. С. 102–104.
16. Гвоздецький В. Д. Корупція в незалежній Україні: заходи запобігання та протидії. Науковий вісник НАВС. К., 2012. Вип. 2(81). С. 99–106.
17. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання : монографія. Х.: «Право», 2011. 431 с.
18. Головкін Б. Превентивний вплив системи антикримінального законодавства України на злочинність. Вісник Академії правових наук України. Харків, 2012. № 4(71). С. 308–317.
19. Головкін Б. Типологія корисливих насильницьких злочинців. Право України. 2010. № 7. С. 144–150.
20. Горбань А. Сучасний стан кримінології як науки. Вища школа. 2012. № 8. С. 37–41.
21. Гула Л. Ф. Характеристика лідерів злочинного середовища. Львівський ДУВС. Вісник. Серія юридична. Вип. 1(2)/2011. С. 286–292.
22. Давиденко М. Л. Про показники та тенденції злочинності в Україні. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дніпропетровськ, 2011. № 3(55). С. 179–184.
23. Давидова Т. О. Новаційні норми у протидії корупції в Україні. Бизнес и безопасность. 2013. № 3. С. 9–11.

24. Денисов С. Ф. Злочинна і пенітенціарна субкультура та її деструктивний вплив на формування поведінки молоді. Держава та регіони. Сер. Право. Вип. 3, 2012. С. 105–109.
25. Джужа А. О. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання злочинам проти статевої недоторканності дитини : монографія. НАВС. К., 2013. 193 с.
26. Джужа А. О. Прогнозування індивідуальної поведінки серійних сексуальних злочинців. Науковий вісник НАВС. К., 2011. Вип. 5(78). С. 147–152.
27. Джужа О. М. Аналіз чинників, що впливають на віктимність в умовах глобалізації. Науковий вісник НАВС. К., 2012. Вип. 5(84). С. 9–15.
28. Джужа О. М. Віктимологічні засади боротьби зі злочинами, що вчиняються в установах виконання покарань України : навч. посіб. за ред. В. В. Коваленко, О. Г. Колб та ін.; МОН України, КНУВС, у-т сучасних знань. Хмельницький : Хм. ЦНП, 2012. 171 с.
29. Джужа О. М. Запобігання правопорушенням у місцях позбавлення волі : навч. посіб. / О. М. Джужа; ред. О. Г. Колб, В. В. Василевич; МОН України. Луцьк, 2010. 544 с.
30. Джужа О. М. Негативний вплив нових факторів навколишнього природного середовища на насильницькі правопорушення. Науковий вісник НАВС. К., 2012. Вип. 2(81). С. 3–9.
31. Джужа О. М. Основні показники злочинності: міжнародний і вітчизняний досвід. Вісник Верховного Суду України. 2012. С. 37–42.
32. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 424 с.
33. Запобігання та викриття корупційних злочинів в органах виконавчої влади / Д.І.Любченко, Д. Й. Никофорчук, С. І. Ніколаюк, Г. В. Прокопович. К., 2010. 159 с.
34. Злочинність у паливно-енергетичній сфері України: кримінологічна характеристика та запобігання : монографія / Б. М. Головкін (авт.-ред.), Г. Ю. Дарнопих, І. О.Христич та ін. Х. : «Право», 2013. 244 с.
35. Іванов Ю. Ф. Кримінологія : посібник для підготовки до іспитів / Ю. Ф. Іванов. Вид. 2-ге, стереотип. К. : Паливода А. В., 2011. 160 с.
36. Йосипів А. О. Кримінологічний та кримінально-правовий зміст поняття насильства. Науковий вісник НАВС. К., 2011. Вип. 6(79). С. 160–167.
37. Кардаш О. М. Державна система протидії злочинам на споживчому ринку. Науковий вісник НАВС. К., 2011. Вип. 2(75). С. 228–235.
38. Ключев М. М. Запобігання злочинності : монографія. Київ: КИТ, 2010. 208 с.
39. Коваленко В. В. Запобігання катуванням : монографія. Київ: Атіка, 2010. 159 с.
40. Ковалик І. М. Поведінка жертви насильницького злочину в механізмі злочинної поведінки. Науковий вісник НАВС. К., 2012. Вип. 2(81). С. 88–91.
41. Ковалик І. М. Поведінка жертви насильницького злочину в механізмі злочинної поведінки. Науковий вісник НАВС. К., 2012. Вип. 2(81). С. 88–91.
42. Коломієць О. О. Проблеми протидії розкраданню бюджетних коштів. Науковий вісник КНУВС. К., 2010. Вип. 3(70). С. 19–28.

43. Користін О. Є. Актуалізація економічної кримінології. Науковий вісник НАВС. К., 2011. Вип. 1(74). С. 145–151.
44. Корнякова Т. В. Кримінологічні засади запобігання органами прокуратури злочинам проти довкілля. К. : ІнЮре, 2011. 407 с.
45. Корнякова Т. До питання особливостей походження екологічної злочинності і Україні. Академія правових наук України. № 2(65)/2011. С. 214–225.
46. Коруля І. В. Міліція в механізмі протидії корупції : монографія. К., 2013. 245 с.
47. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження : монографія / кер. авт. кол. І. О. Ревак. Львів, 2011. 219 с.
48. Кримінологічний довідник / за наук. ред. О. М. Бандурки; за заг. ред. О. М. Джужі, О. М. Литвинова; Кримінолог. асоціація України. Київ-Харків, 2013. 412 с.
49. Кримінологічні та оперативно-розшукові засади запобігання злочинам і правопорушенням, що вчиняються персоналом виправних колоній : монографія за ред. В. В. Коваленка. К. : Атіка-Н, 2011. 367 с.
50. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб, Н. В. Кулакова, Ю. О. Левченко, С. А. Мозоль, С. С. Чернявський, Т. А. Третякова, Ю. Ф. Іванов, Г. С. Поліщук. К. : Атіка, 2010. 311 с.
51. Кримінологія : підручник за заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна; МОН України. К., 2010. 495 с.
52. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Х.: Право, 2009. 288 с.
53. Кубрак Р. Кримінологічна характеристика засуджених з психічними відхиленнями, які відбувають покарання у виправних колоніях. Вісник Львівського університету. Серія юридична. Львів, 2012. Вип. 55. С. 234–240.
54. Кузьмін С. А. Спеціальні питання застосування кримінально-правових заходів протидії організованій злочинності : наук.-практ. посібник / С. А. Кузьмін; Міжвідом. наук. - дослід. центр з пробл. б-би з організ. Злочинністю при Раді нац. безпеки і оборони України. К., 2012. 83 с.
55. Кулик С. Г. Детермінація злочинів проти моральності. Держава та регіони. Сер. Право. Вип. 3. 2012. С. 128–132.
56. Медведєв В. С. Психологія злочинної діяльності : на вч. посіб. / В. С. Медведєв; НАВС. К. : Атіка, 2012. 203 с.
57. Мельник О. В. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють злочини, пов'язані із забрудненням довкілля. Науковий вісник НАВС. К., 2012. Вип. 1(80). С. 168–175.
58. Мельник П. В. Профілактика наркотизму як засіб запобігання виробничим ризикам у місцях позбавлення волі. Науковий вісник НАВС. К., 2011. Вип. 2(75). С. 167–174.
59. Мицак Б. Ф. Попередження незаконного заволодіння транспортним засобом: монографія. Львів. ДУВС, 2010. 367 с.
60. Міняйло Н. Є. Поняття та ознаки транснаціональної злочинної діяльності у сфері незаконного обігу вогнепальної зброї. Науковий вісник НАВС. К., 2011. Вип. 5(78). С. 158–165.

61. Мозоль С. А. Запобігання злочинам проти виборчих прав громадян : монографія. К. : Атіка, 2011. 215 с.
62. Мошак Г. Зближення позицій українських і німецьких кримінологів. Право України. 2012. № 6. С. 276–281.
63. Наркологія : навч. посіб. за заг. ред. О. М. Джужі; МВС України, НАВС. К. : КНТ, 2012. 324 с.
64. Неживець О. М. Детермінанти злочинної поведінки жінок. Науковий вісник НАВС. К., 2011. Вип. 6(79). С. 130–135.
65. Небитов А. А. Торгівля людьми: стан, тенденції та запобігання : монографія. К., 2013. 221 с.
66. Ноздрін Д. О. До питання типології злочинців у сфері незаконного наркообігу. Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави. Одеса, 2012. С. 233–235.
67. Пивоваров В. Кримінальні банкрутства: деякі питання кримінологічних досліджень. Право України. 2011. № 3. С. 252–259.
68. Плутицька К. Соціально-кримінологічне запобігання примушуванню до вступу в статевий зв'язок. Юридична Україна. 2012. № 7. С. 76–80.
69. Полтава К. Соціально-правові та кримінологічні підходи до поняття автотранспортної злочинності. Юридична Україна. 2012. № 5. С. 82–85.
70. Провадження оперативно-розшукових заходів і слідчих дій у місцях позбавлення волі : монографія за ред. О. Г. Колб ред., В. П. Козак та ін. К., 2010. 216 с.
71. Прокопович Г. В. Характеристика осіб, які вчиняють корупційні злочини. Науковий вісник НАВС. К., 2010. Вип. 5(72). С. 130–138.
72. Протидія злочинам, що вчиняються у бюджетній сфері : навч. посіб / А. В. Баб'як, З. Б. Живко, А. О. Йосипів та ін. Львів, 2010. 167 с.
73. Профілактика злочинів : підручник / МОН України, НАВС. О. М. Джужа, ред. В. В. Василевич, О. Ф. Гіда, В. В. Коваленко та ін. К. : Атіка, 2011. 719 с.
74. Рейдерство: витоки, процедури, способи запобігання : монографія / О. А. Бурбело, Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, С. О. Бурбело. Луганськ, 2012. 182 с.
75. Сорока С. О. Контрабанда наркотичних засобів : проблеми протидії: монографія. Львів, 2012. 227 с.
76. Сосніна О. В. Злочинність як об'єкт кримінологічного дослідження. Публічне право. № 4/2011. С. 379–386.
77. Телефанко Б. М. Стан і тенденції рецидивної злочинності в Україні. Луганський ДУВС. Вісник. Спец. вип. № 6/2011. Луганськ, 2011. С. 323–327.
78. Тітенко І. Боротьба з сутенерством і втягненням у заняття проституцією: міжнародно-правовий аспект. Підприємництво, господарство і право. 2012. №7. С. 115–118.
79. Тупчієнко Д.Л. Кримінологія. Посібник для підготовки до іспитів. Центр навчальної літератури, 2013. 240 с.
80. Чернявський С.С., Гриценко В.Г., Іщук І.В. Протидія шахрайству у сфері страхування автотранспортних засобів: Навч. посіб. К.: «Хай-Тек Прес», 2011. 184 с.

81. Чеханюк Л. В. Жертва злочину; кримінологічне та кримінально-процесуальне розуміння. Теорія і практика сучасного права. Т. 1. Херсон, 2010. С. 226–228.

82. Шакун В . І. Онтологічний вимір у кримінології. Право України. 2010. № 7. С. 136–143.

83. Янюк Н. Конфлікт інтересів як причина корупції на публічній службі: правові засоби запобігання і протидії. Вісник Львівського університету. Серія юридична. Львів, 2012. Вип. 55. С. 139–146.

13. Інформаційні ресурси

http://rada.gov.ua	Офіційний портал Верховної Ради України
https://minjust.gov.ua/ua	Міністерство юстиції України
http://www.kmu.gov.ua/control/	Урядовий портал
http://mvs.gov.ua	Міністерство внутрішніх справ України
https://www.npu.gov.ua/	Національна поліція України
http://www.gp.gov.ua/	Генеральна прокуратура України
http://reyestr.court.gov.ua	Єдиний державний реєстр судових рішень
http://dndekc.centrmia.gov.ua/	Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
http://www.nbuv.gov.ua/	Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
http://ovu.com.ua/	Офіційний вісник України
https://www.cuspu.edu.ua/ua/	Сайт ЦДПУ ім. В. Винниченка